

Till Teologiska fakultetens fakultetsråd

Utlåtande om Tore Jungestams pro gradu -avhandling "1 Mosebok 1:1-2:3 och det babyloniska eposet Enuma Elish. En analys av det gemensamma i kosmogonin och av texternas syfte" (Åbo 2013), 89 sidor + litt.fört., sammanlagt 102 s.

I sin avhandling studerar Jungestam beröringspunkterna mellan den sk första skapelseberättelsen i Genesis och det babyloniska eposet Enuma Elish vilka ofta har ansetts stå i någon relation med varandra. Jungerstam sammanfattar olika syner: antingen är texterna fristående, Genesis-texten är beroende av Enuma Elish, eller sen kan den tänkas uttrycka polemik mot den. Dessa frågor skymtar i forskningens horisont under hela arbetet trots att strukturen definieras på ett annat sätt och i slutsatserna kommer författaren att sätta hela den här frågeapparaten åt sidan och i stället hamnar han att betona skillnaderna.

Uppgiftsdefinitionen öppnar författaren i flera olika steg: han har *en* forskningsuppgift som dock är *tudelad* och för att kunna genomföra sin uppgift och nå resultat i dess båda delar ska han tackla problemet genom *fem* forskningsfrågor av vilka *fyra första* har med den första delen av forskningsuppgiften att göra och *den femte* angår den andra delen av uppgiften. Fast läsaren kan tidvis ha svårt att hänga med i den här mångfasetterade uppgiftsbeskrivningen, så visar strukturen sig sist och slutligen vara noggrannt genomtänkt, logisk, väl motiverad och genomförbar. På s 1 definierar författaren också i en sammanfattad form de fem punkterna där många forskare har identifierat det gemensamma mellan Gen och Enuma Elish. Dessa fem punkter, senare presenterade i en mer utförlig form som forskningsfrågor, utgör den egentliga stommen i arbetet, dvs hela kapitlet 2, nästan 70 sidor.

Arbetet är väl strukturerat och uppgifterna som utlovas i början genomförs samvetsgrant. Samtidigt kan man lyfta också upp kritiska synvinklar: Jag saknar en tydlig presentation av forskningshistorien. Användning av sekundärlitteratur lider även av ett visst slags ytlighet, delvis också av atomism: Från och med s 3 börjar författaren droppa forskarnamn, en åt gången alltid efter behov, vilket å ena sidan visar att man känner till forskningen i sitt område, men å andra sidan förnekar läsaren en översiktlig bild. Avsnitt 1.3. är mest informativt i detta avseende men för en bredare presentation av forskningshistorien får man vänta till avslutningskapitlet 3.1. En grundlig forskningshistorisk sektion i början skulle vara viktig även när författaren begränsar sitt fokus på några punkter i en större helhet. Senare i samband med genomgång av de fem forskningsfrågorna stöter man tidvis på hänvisningarna till forskarnas åsikter men utan någon konkret information. Så här t.ex. i kap 2.2. om "fästet": På sidan 19 får man inledningsvis läsa vad "en del forskarna" har tänkt "medan andra" har avvisat de förstnämndas åsikter. I hela kapitlet som följer och som behandlar Genesis-texten (t.o.m. sidan 28) hittar man dock bara *en* hänvisning till *en* forskare, Sarna. Annars är författarens metod i detta avsnitt att själv kartlägga allt som i GT:s ljus kan sägas om "fästet". Denna metod - att läsa GT på det här sättet, utan närmare specifikationer - kunde också underkastas en kritisk diskussion.

Genomgång av de väsentliga bibelverserna i 2.1-2.4. dokumenterar författarens förmåga att arbeta med grundtexterna samt föra en analytisk diskussion kring deras innebörd. Se dock min milda kritik av författarens analytiska diskussioner ovan. Författaren diskuterar inte hela tiden så mycket med den moderna forskningen som man skulle kunna önska. Man kunde också konstatera att i frågor som t.ex. det centrala ordets *raqi'a*, eller verbrotens, betydelse skulle texten bli mer övertygande om man skulle kunna se att moderna kritiska källor typ Theologisches Wörterbuch zum Alten Testament hade konsulterats. Nu frågar man huruvida allt baserar sig på författarens självständiga konkordansanalyser eller på npågonting som tidigare forskare har gjort.

Arbetet slutsats uttryck på det tydligaste sättet i det första avsnittet på s 86. Slutsatsen skulle ha förtjänat att blir tydligare poängterat, särskilt då författaren djärvt går emot majoriteten. Han ansluter sig till Heidelberg

som understryker olikheter mellan berättelserna. Efter slutsatsen gör författaren ännu en intressant öppning. Han har letat efter en bättre biblisk parallel till Enuma Elish och tror sig ha lokaliserat en sådan i exodus-berättelsen (läst i ljust av Jes 51:9-10).

En stor principiell brist i hela projektet är förstås det att angående Enuma Elish och de övriga extra-bibliska texterna är författaren helt beroende på västerländska översättningar. Detta leder till att analysen av den ena parten är dömd att bli ytlig i jämförelse med den andra. Detta – att stöda sig på översättningar när det gäller ANE-material - måste dock anses vara acceptabelt på pro gradu -nivån.

Som en motvikt till det ovanstående kritiken vill jag betona att författaren visar stor skicklighet i behärskande och systematisering av stora helheter och lyckas med att komprimera ett område som lätt kunde svälla ut i en formlös massa till en disciplinerad genomgång av en handfull av frågor. Med andra ord är strukturen i hela arbetet klar och tydlig och den stöder argumenteringen så att läsaren blir ledd genom visa steg till ett resultat. Författarens sätt att med jämna mellanrum "lokalisera" sig (m.a.o. informera läsaren vad som kommer att ske i det följande avsnitt och hur detta hänger ihop med det föregående) är pedagogiskt skickligt.

Vad formalia beträffar kan man konstatera att avhandlingen i överlag visar exemplarisk noggrannhet. Enstaka fall finns där brister eller vacklande tillvägagångssätt kunde lyftas upp. I brödtexten fäster det uppmärksamheten att användning av hebreisk skrift och transkriberad text vacklar, men enligt vilken princip förblir oklar. Man kan ha båda typer av texter på samma sida (t.ex. s 16, s 20 osv). I litteraturförteckningen, som annars samvetsgrannt följer ett konsekvent mönster, finns i flera fall en egendomlig formulering "I studied" (första gången vid Andresson 1994). Detta torde vara en skapelse av ordbehandlingsprogrammet. När detta förekommer i samband med artiklar som ingår i samverk så är det dock självklart vad som avses. Prespositionen i + kulon skulle ha varit tillräckligt. I några fall anges samverket bara rakt efter artikelns namn (t.ex. angående ANET, 2 ggr på s 93). Författaren återger massor med texter på hebreiska. Detta är inte något fel men man kunde ha klarat sig också med svenska översättningar och genom att ange bara nyckelordet på hebreiska.

Min slutbedömning är att behandlingen av temat är i huvuddrag väl genomförd. Det finns drag som kan minska trovärdigheten av presentationen och analytiska diskussionen anser jag inte vara så grundlig - och presenterad i ständig växelverkan med en bred front av modern forskning - som man kunde önska. Man ställer dock en entydig forskningsuppgift och i slutet besvarar man de frågor som ställdes i anslutning till uppgiften. Avsnitten under arbetets lopp har således fyllt sin uppgift. Särskilt skall omnämnas att detta krävande arbete har så vitt jag vet praktiskt taget utarbetats självständigt vilket visar författarens exemplariska förmåga att med hjälp av litteraturen göra sig förtrogen med ett mycket genomforskat område. I ljust av detta föreslår jag att Tore Jungerstams avhandling och skrivprovet pro gradu bedöms med det gemensamma vitsordet *magna cum laude abbrevatur*.

Åbo den 20 september 2013

Pekka Lindqvist

TD, universitetslärare i exegetik